

Bodil Båvner
Avdelningen för utbildning och arbetsmarknad
Tel 08-452 77 68

Skrivelse som kompletterar yttrandet över *Statens ansvar för skolan*

SKR har yttrat sig över utredningen *Statens ansvar för skolan – ett beslut och kunskapsunderlag* (SOU 2022:53). Eftersom betänkandet begränsas till utredningens direktiv vill SKR med denna skrivelse göra ytterligare medskick till regeringen i syfte att öka likvärdigheten i skolan och vuxenutbildningen så att alla elever kan nås av undervisning av hög kvalitet.

De bedömningar som nu ligger på bordet handlar om omfattande förändringar som tar mycket tid och kraft att genomföra, samtidigt som det är oklart om dessa förändringar ger de effekter som eftersträvas. Om bedömningarna skulle bli verklighet medför de dessutom stora ingrepp i dagens ansvarsfördelning mellan stat och kommun.

Kraften behöver riktas mot utmaningarna här och nu

Vissa förändringar brådskar. Det finns inte tid för omfattande systemreformer som tar kraft från alla nivåer. De gemensamma krafterna bör läggas på att stärka likvärdigheten, stärka kopplingen till forskning och beprövad erfarenhet och att stödja de delar av landet som har störst utmaningar med kompetensförsörjning. Staten och kommunerna behöver arbeta tillsammans här och nu, och givetvis på kort och lång sikt.

Utgångspunkten för betänkandet är att ökad statlig styrning eller ett statligt huvudmannaskap ska lösa de problem som finns. Men en stor skolreform löser inte de stora samhällsutmaningarna, som bland annat bygger på demografin med en allt större befolkning över 80 år, samtidigt som personer i arbetsför ålder ökar i långsammare takt. En statlig huvudman för skolan kommer inte heller att lösa utmaningarna med småskalighet i glesbygd eller segregationens negativa effekter i storstäder. Detta är utmaningar för alla välfärdsverksamheter och det är något som politiker i kommuner och på nationell nivå måste lösa ihop.

Det är dessutom utmaningar som inte enbart berör skolan och som inte heller kan lösas genom åtgärder enbart på skolområdet. SKR delar stora delar av utredningens problembeskrivning, men ser inte att en ökad statlig styrning eller ett statligt huvudmannaskap för skolan ökar möjligheterna att möta dessa utmaningar.

Osäkerhet hur reformen ska falla ut

Reformer bör bygga på vetenskaplig grund och erfarenheter från tidigare reformer inom samma område. Nya reformer bör genomföras på ett sätt som underlättar implementering, uppföljning och utvärdering. Hur detta görs på ett bra sätt beskrivs i *Utvärdera för utveckling – om utvärdering av skolpolitiska reformer* (SOU 2014:12), vars slutsatser SKR stod helt bakom i sitt yttrande över utredningen.

När olika reformer genomförs inom samma tidsspänn och har samma syfte, är det svårt att utvärdera effekterna. Förutom att de ska kunna gå att utvärdera behöver kommande reformer genomföras med framförhållning och långsiktighet, samt på ett sådant sätt att ansvar och mandat följs åt så att ansvarsutkrävandet underlättas.

Reformer som behöver utvärderas innan ytterligare steg tas är dels pågående reformer: Som till exempel planering och dimensionering av gymnasial utbildning, och dels tidigare reformer, som till exempel lärarlegitimationsreformen.

En utvärdering om effekterna av det första steg som nu tas avseende planering och dimensionering av gymnasial utbildning bör göras innan ytterligare steg tas. Innan man går vidare med de delar av professionsprogrammet som handlar om meritering, behöver man se hur lärarlegitimationen, även i ljuset av karriärstegsreformen, har bidragit till syftet att stärka läraryrkets attraktivitet och öka kvaliteten i verksamheterna.

Det finns god kunskap om hur reformer bör planeras, genomföras och utvärderas – denna kunskap måste användas bättre framöver.

Styrningen av skolan behöver genomsyras av långsiktighet

Långsiktighet, framförhållning och stabilitet i den statliga styrningen behövs för att ge goda förutsättningar för att utveckla verksamheten på lokal nivå och för att ge möjlighet att lägga all kraft på att utveckla undervisningen. Innan ytterligare utredningar genomförs bör det därför finnas en samsyn om den övergripande inriktningen för skolans styrning.

Reformer som är svåra att genomföra i politisk enighet riskerar att ta fokus från det lokala arbetet med att stödja utvecklingen i varje enskild förskola och skola och istället rikta det lokala arbetet mot att förbereda sig för olika alternativa kommande förändringar.

Det behövs också en översyn av alla de riktade statsbidrag som finns inom skolområdet, tex utifrån syfte som bara berör vissa kommuner eller specifikt riktade insatser behålls. Idag används instrumentet för brett, vilket istället leder till kortsiktighet och kräver stor administrativ kraft från kommunerna.

Lokala anpassningar behövs i en föränderlig värld

SKR anser att det finns fördelar med dagens ansvarsfördelning som riskerar att minska med en ökad statlig styrning, såsom möjligheter till lokal anpassning, snabb omställning (som till exempel under pandemin eller vid mottagandet av många nyanlända elever).

Arbetsmarknad, demografi och näringslivets lokala utveckling varierar i landet och kan ibland förändras på ett sådant sätt att statliga system får svårt att hinna med att anpassas i samma takt som förändringarna kräver. Det är svårt att se att dessa utmaningar blir mindre med ett statligt huvudmannaskap, snarare ökar de. Däremot behöver såväl kommuner som staten kraftsamla och i större utsträckning än idag samarbeta om lösningar.

Förskolan en viktig del för ett sammanhållet utbildningssystem

Sverige har länge strävat efter ett sammanhållet utbildningssystem där förskolan har en naturlig plats både för att främja barns utveckling under de första levnadsåren, men även som grund för vidare skolgång. Att förskolan inte ingår i betänkandets bedömningar beror på att verksamheten ligger utanför utredningens uppdrag, men SKR menar att det inte går att fatta beslut om grundskolan utan att ta med i beräkningen hur man behöver arbeta framgent för att den röda tråden i utbildningssystemet ska behållas.

Skolan och andra lokala verksamheter behöver kunna samarbeta

Skolan är kommunens största verksamhet och centrum av lokalsamhället. Den är central för barns och ungas utveckling men även för hela samhällets utveckling och sammanhållning. Med en statlig huvudman behöver sannolikt stor energi läggas på att upprätthålla den samverkan som behövs för att hålla ihop verksamheter (skola, socialtjänst, kultur- och fritidsverksamhet, den lokala arbetsmarknaden) med nära

beröringspunkter. Ett sådant arbete tar kraft även för en och samma huvudman, men riskerar att bli än mer komplext och tidsödande med olika huvudmän.

Utmaningarna ser olika ut men behöver lösas lokalt

SKR konstaterar att det finns särskilda utmaningar för små kommuner. Dessa utmaningar gäller ofta i hela lokalsamhället och är inte specifikt knutna till skolan. Det kan handla om närheten till större kommuner, till lärosäten eller generellt långa avstånd mellan samhällen eller till en större tätort.

En kommun med få medborgare har ofta andra utmaningar än en större kommun, till exempel när det gäller lärare i ämnen som inte har så många timmars undervisning, vissa yrken inom elevhälsan etc. Dessa utmaningar kan mötas på olika sätt. En kommun med en liten egen organisation kan behöva samarbeta med andra kommuner.

I större kommuner kan det istället finnas segregation, till exempel mellan olika bostadsområden, som även påverkar skolorna i området. De kommuner som har denna situation har oftast en resursfördelning som baseras på elevernas socioekonomiska bakgrund, men även med ökade resurser finns utmaningar för en kommun med stora skillnader mellan kommunens olika delar. För att möta dessa utmaningar behöver skolpolitiken vävas väl samman med andra politikområden, vilket görs bäst lokalt, och tillsammans med civilsamhället.

Förändrad styrning påverkar den lokala demokratin

Behoven och förutsättningarna varierar över landet och det behöver även lösningarna göra. Att ta ansvar för vad som behöver göras lokalt ligger i det mandat som kommuninvånarna överlämnar till de lokala politerna i allmänna val. Det är även så som ansvarsutkrävande kan tas. Något som blir betydligt svårare om närmaste politiska ansvarig, för den enskilda skolan, är skolministern.

En viktig del av det demokratiska uppdraget handlar om att prioritera de offentliga resurserna. Offentliga utgifter bör ständigt prövas så att de utnyttjas väl. Ett sådan politiskt ansvarsutkrävande tas bäst lokalt.

Tillsätt ett samråd för skolans utveckling

För att åstadkomma de nödvändiga förbättringarna i skolan och vuxenutbildningen behövs ett träget och långsiktigt arbete. Grunden är ett strategiskt och systematiskt kvalitetsarbete. Kommunerna behöver arbeta

med både verksamhetsutveckling, träffsäker finansiering och ett gott arbetsgivarskap. Små kommuner behöver i större utsträckning än idag samverka. Staten behöver stödja på olika sätt, både genom myndigheterna och genom att lärosäten genomför en sådan grundutbildning, kompetensutveckling och forskning som främjar god undervisning.

SKR föreslår återigen att regeringen tillsätter ett samråd där staten, huvudmännen och professionen gemensamt kan ta ansvar för de utmaningar som behöver hanteras, var och en utifrån sitt ansvarsområde.

Det är när vi har en samsyn på inriktningen framåt som vi kan åstadkomma förändring här och nu, och framåt.